

A v s k r i f t .

Oslo 2. august 1947

Fru Marta Steinsvik,
Oslo.

Takk for brev av 4. juli.

De sier i Deres bok s. 6 og 7 at biskopen "med høyttaler gjennomstreiftet Nordmarka og landet like opp til kingerike og advarte fortrinnsvis ungdommen mot å sette sig til motverge mot tyskerne". Vi er naturligvis enige om at en slik formulering bare kan forstås om en militær aksjon, og at det er meningen at biskopen har brukt en høyttaler for å advare mot en slik.

Det er ikke en tysk løgnhistorie at biskopen drog til Krøkkleia med høyttaler. Det er et faktum. Men det er løgn at han under denne turen advarte mot militær innsats, og det er løgn at han til dette formål brukte høyttaler. (Som det fremgår av Berggravs bok ble høyttaleren brukt til annet formål). Det var tyskerne som først lanserte denne løgnhistorien. Den gikk først i endel blad i utlandet. Her i Norge har jeg sett både bilde og tekst i et blad som hette Signal. Da Berggrav kunne føre fram vidner på at det var løgn, ble samtlige blader her i landet beslaglagt, ikke på grunn av tyskernes sannhetsskamlighet men på grunn av frykt for amerikansk presse. De ville nødig at amerikansk presse skulle sette fingeren på tyske løgnhistorier. Men denne tyske løgnhistorien gikk over hele landet. Jeg tror at endog London bet på den. Den ble avlivet så godt som det under de daværende forhold lot sig gjøre. Ikke desto mindre serverte en Oslo-avis - vistnok kommunistavisen Friheten - den like etter freden. Da kunne Berggrav rykke ut med full forklaring, hva han har gjort i sin bok "Da kampen kom". På side 200 vil De kunne se at biskopens fremstilling er vitnerløst. De kan nok, fru Steinsvik, p forste min forterdelse da jeg, som allerede i 1940 kjente sakens rette sammenheng, enda i 1947 får servert den tyske løgnhistorien.

Hva Deres brev angår er å bemerke at De der bygger Deres bevisførsel på biskopens uttalelser til sivilbefolkningen. De har altså enda ikke bevist at biskopen har advart mot militær motstand. De har heller ikke bevist at han har brukt høyttaleren til noe annet formål enn det han selv oppgir i sin bok. Og nå venter jeg av Dem at De ubetinget retter Deres fremstilling og ber biskopen offentlig om unnskyldning. Især vil jeg med glede peke også på de andre feilene som jeg kjenner til.

Boken er ut både jeg og de andre prestene i Oslo fulgte ganske godt med i det biskopen gjorde av innsats i 1940. Vi vet at det bilde De tegner av ham i den tiden er ganske skjevt. Jeg kan f. eks. forsikre Dem at biskopen aldri har sagt til noen prest eller noen annen at det ikke ville være noe å si på at de stod i N.S., forutsatt at det har vært tale om tiden etter 9. april. Det må bero på en misforståelse.

Det hyrdebrev som De omtaler var et rundskriv til prester og lærere. Vi prester var så godt orientert av biskopen at ingen av oss kunne være i tvil om hva han mente når han snakket om å følge sin overbevisning. I etvert fall er det opplagt galt når De sier at mange meldte sig inn i N.S. som følge av dette brev. Det ble nemlig offentlig kjent først etter freden, og siden da har N.S.folkene flittig brukt det for domstolene.

Med vennlig hilsen
(sign.) Dagfinn Hauge

Tonstad den 25/8-1947

Herr Pastor Dagfinn Hauge,

Oslo.

I anledning Deres brev av 2. ds., som har fåttet omkring fra Aval i Sør-Trøndelag til Tonstad i Sirdalen, via Oslo, skal jeg la bemerke:

Jeg har ikke lest den "tyske løgnhistorie" som skal ha stått i bladet "Signal". Jeg hadde overhode ingen anelse om at dette blad eksisterte, før de nevnte det i Deres forrige brev. Jeg har heller ikke lest artikler i "Friheten" eller andre blade om Berggravs ferd til Ringebu. Heller ikke ante jeg at tyskerne hadde omtalt dette emne i pressen eller at de, således som De forteller, hadde beslaglagt de blade, hvor saken sto omtalt. Jeg gjorde i mitt forrige brev rede for deilder som jeg bygget min beretning på, og da De ikke synes helt å ha oppfattet dette, skal jeg her gjenta det. Det er først og fremst Berggravs egen radiotale, inntatt i "Kirke og kultur" for 1940, s. 315, jeg har tatt ut fra. De ord jeg spesielt har festet mig ved fra denne tale er som tidligere nevnt:

"Under en reise som jeg igår gjorde oppover landet for å se til sivilberolningen og bistå med oppklaring av unødige misforståelser, så det mig at enkelte ikke er klar over noen vesentlig ting. De tror at det å skyte på en soldat er fri sak for alle og enhver, ja kanskje å noen mener det er plikt. De vet ikke at i krig er det meget bestemte regler og avtaler og atbare krigere kan føre krig. Sivilbefolkningen må avholde sig fra enhver innblanding. Hvis noen fra sitt vindu ser en krigstropp marchere forbi, og så løser et skudd mot den, så har han ikke bare brutt krigens lov, men han har utfordret til den værste gjengjeldelse mot uskyldige som tenkes kan. Et slikt skudd har i krigene ofte kostet 100 uskyldige menneskers livet. Sivile som voldelig blander sig inn i krigen ved sabotasje eller annet, gjør den største forbrytelse mot sine landsmenn. La oss vise disiplin. -----

Sivile må aldri bære våpen. Etter krigsloven er de da franktirører og blir skutt. Alle krigshandlinger er forbeholdt uniformerte og organiserte tropper.

Legg merke til disse ting. Riksadvokaten opplyste om dem i avisene forleden ved å vise til Haagerkonvensjonen. Uniformerte og organiserte soldater er det som er under krigens lovs beskyttelse om de blir tatt til fange eller overgir sig.

Jeg har nettopp talt med Advokaterettsjustitiarius om disse

forhold. Vi var enige om at det burde bli gjort oppmerksom på dem i radio, fordi vi ser det som vår plikt å redde menneskeliv. Mange har også meget av ridderlighet å fortelle om tyskerne til den lille samlet hører også dette."

Som de vil erindre, anførte jeg i mitt forrige brev professor Skjels skarp kritikk over denne Berggravs radiotale. Professoren påvise i sin brosjyre "Forhandlingene med tyskerne 1940", s. 9, at det ingen måte er stridende mot folkeretten at folk flest, selv om de ikke er i militær uniform, forsvare sig mot en innrykkende ~~fiende~~ ^{fiende} ~~fiende~~ for sin distriktet er okkupert, og at selv på et okkupert område kan sivilbefolkningen ikke trekkes til ansvaret for hva enkeltpersoner måtte begå ufrivilligheter.

Prof. Skjels konkluderer, som anført i mitt forrige brev, med at "tyskerne hadde nok interesse av at begge disse vranglærer ble forsvart og det av en biskop i den norske kirke".

Det iranger altså, såvel av biskop Berggravs egen radiotale som av prof. Skjels kritikk av den at biskoppens formål med sine ord og dens neitalleren nettopp var å advare alle som ikke var i uniform mot å sette sig til motverge mot de innrykkende tyskere. Da det lå i menneske natur at befolkningen i disse distrikter var blitt helt overrumplet og ikke kunne ha hatt anledning til å skaffe sig uniformer, er det innlysende at Berggravs advarsel måtte ramme ikke alene den normale sivilbefolkning men også vernepliktige, som på grunn av omstendighetene ikke kunne hatt tid og anledning til å få tak i uniformer. De fleste uniform-depoter var jo allerede tatt av tyskerne. I min fremstilling mener jeg derfor å ha truffet presis de rette uttrykk.

Jeg sier uttrykkelig ikke at han advarte militære, d.v.s. soldater i uniform. Min henvisning til prof. Skjels brosjyre viser tydelig nok at det var mangelen på uniformer som var pointet i Berggravs advarsel.

Person om mener at min kortfattede omtale av saken kan misforstås, er det intet i veien for at jeg i et eventuelt nytt opplag av min brosjyre kan innføre en mere utførlig fremstilling av saken, ledsaget av en uttalelse av prof. Skjels brosjyre som jeg siterte i mitt forrige

De sier videre i Deres siste brev at Berggravs hyrdebrev bare var bestemt for prestene, som på forhånd var orientert om biskoppens mening, og at hyrdebrevet først ble kjent etter frigjøringen. Hvis hyrdebrevet bare hadde vært bestemt for prestene, måtte biskoppen utvilsomt i all stilling kunne ha sagt med rene ord at ingen måtte skrive sig til n.s., men saken er nok tvertom den at hyrdebrevet var

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie
11
De bli offentlig kjent. Biskoppen sier jo selv i sin
artikkel i "Morgenbladet" av 31/7-45: "Offentlig kunne vi bare si (2
okt. 1940): "Enhver måtte følge sin overbevisning.

Hyrdebrevet var saledes ifl. B. nettopp ment å skulle forvil
almenheten, og kopier av det spredtes ut over landet i okkupasjonsst
ten. Diverse eksemplarer har t.eks. jeg selv mottatt fra forskjelli
hold. At også medlemmer av N.S. og mange andre likeledes har vært b
kjent med hyrdebrevet er det vistnok ingen grunn til å tvile på. Og
adskillige personer som leste hyrdebrevet ikke oppfattet biskoppens
dobbeltsunnede uttrykk men trodde at han ærlig og redelig mente det
han skrev og av den grunn meldte sig inn i N.S. er ikke usannsynlig
At så mange N.S.-medlemmer bestemt hevder dette i retten, bør de vi
nok stå til troende.

De sier at jeg har tegnet et skjevt bilde av biskop Berg
grav og at De venter jeg skal be biskoppen om unnskyldning. Jeg fin
selvsagt ingen grunn til å gjøre noe sånt, tvertom finner jeg at bi
skoppen snarere burde være mig takknemmelig fordi jeg har gjort min
forutsettede fremstilling så lømfeldig som skjedd er, mensom allerede
nevnt skal jeg så gjerne i neste opplag mere utførlig gjøre rede fo
biskoppens berømmelige ferd til Ringerike i april 1940. Jeg er imid
lerid ikke viss på at biskoppen vil like en sådan utførlig og detal
jert fremstilling bedre enn den jeg allerede har gitt.

Jeg fant det riktig å omtale i min brosjyre denne Berggra
ferd varen 1940. Den er jo nu blitt historisk. Men det var selvsagt
ikke min mening å ville skade biskoppen. Jeg synes tvertom hjerteli
synd på ham, for jeg føler mig viss på at før eller senere vil "Fol
dommen over N.S." bli forvandlet til "folkedommen over Eivind Berg
og den tør bli hårdere enn mange for tiden tenker sig.

Det er jo leit at De nekter å åpne skrinet med de rare "fei
ne" som De kjenner til i min brosjyre. Brosjyren har så lenge vært
nemlyst med lys og lykte både av politi og andre, som har lett ette
rell uten å ha funnet dem, at jeg får prøve å forsone mig

Stiftelsen Norsk Okkupasjonshistorie, 2014
Deres velvillige rettelser. Dersom de er av samme
art som den De hittil har fremkommet med, blir savnet av den neppe sær-
lig rørlig.

Det er forøvrig pent av Dem at De så varmt har prøvet å
forsvare Deres overordnede. Jeg går ut fra at De har gjort dette på
eget initiativ og ikke etter høyere ordre.

Med beste hilsen
Marta Steinsvik